

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-381-1-5>

**INDIVIDUAL ASPECTS OF THE PROBLEMS
OF MODERN LEGAL REGULATION OF THE PROCEDURE
FOR CERTIFYING DOCTORS OF PHILOSOPHY**

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ
СУЧАСНОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПОРЯДКУ АТЕСТАЦІЇ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ**

Luchenko

Dmytro Valentynovych

*Doctor of Law, Professor,
Vice Rector for Research,
Professor at the Department
of Administrative Law
Yaroslav Mudryi National Law
University
Kharkiv, Ukraine*

Лученко

Дмитро Валентинович

*доктор юридичних наук, професор,
проректор з наукової роботи,
професор кафедри
адміністративного права
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від був затверджений чинний Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії [1] (далі – Порядок). Незважаючи на прогресивність більшості його положень, практика застосування норм Порядку разовими спеціалізованими вченими радами свідчить про наявність в його тексті норм, які створюють не тільки перепони у функціонуванні разових спеціалізованих вчених рад, а й викликають більш глибокі негативні наслідки інституційного рівня, створюючи загрози для подальшого розвитку науки в Україні.

Найбільш гостро стоїть питання про необхідність зміни абзацу 2 пункту 14 Порядку. Мова йде про недоцільність встановлення такої вимоги до визначення компетентності члена разової спеціалізованої вченої ради (надалі – разової спецради), як наявність не менше трьох наукових публікацій за тематикою дослідження здобувача.

Зважаючи на те, що разова спеціалізована вчена рада утворюється у складі п'яти осіб (абзац перший пункту 14 Порядку), загалом у потенційних членів разової спецради повинно бути мінімум 15 одноосібних монографій (одноосібних розділів у колективних монографіях), наукових статей, опублікованих у наукових виданнях, включених до

переліку наукових фахових видань України або наукових статей, опублікованих у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, за тематикою дослідження здобувача (надалі – валідні публікації за тематикою дослідження здобувача).

Це в свою чергу породжує декілька серйозних проблем.

Перша проблема полягає в тому, що аспірант має обирати тему свого наукового дослідження, яка вже є ґрунтовно дослідженою.

У цьому зв'язку виникають два питання:

1) який сенс додатково розробляти тематику, яка вже знайшла ґрунтовне висвітлення у наукових публікаціях досвідчених науковців?

2) чи зможе взагалі аспірант запропонувати наукову новизну до тематики, за якою вже опубліковано мінімум 15 валідних наукових публікацій?

Очевидно, що наукове дослідження за такою розробленою темою скоріше стане простим рефератом, ніж роботою, яка привнесе нові здобутки у вітчизняну науку.

Друга проблема полягає в тому, що потенційний голова і потенційні рецензенти разової спецради або повинні підлаштовувати теми своїх наукових досліджень під тематику досліджень здобувачів кафедри, або навпаки, здобувачі мають підлаштовувати тематику своїх наукових досліджень під тематику досліджень потенційного голови і потенційних рецензентів разової спецради – членів відповідної кафедри.

Третя проблема полягає в тому, що у випадку, коли дослідження за обраною темою раніше не проводились (тобто є новими і актуальними як того й вимагає справжня наука), аспірант, який успішно виконав індивідуальний план наукової роботи (тобто підготував дисертацію і необхідні наукові публікації, які розкривають основний зміст дисертації), позбавляється чинним Порядком всякої можливості захистити дисертацію через неможливість сформувати склад разової спецради.

У цьому зв'язку виникають питання:

1. Чи доцільно аспіранту братися за нову тематику, якщо існує реальний ризик, що разова спецрада взагалі не буде створена з причин відсутності фахівців із встановленою компетентністю?

2. З іншого боку, відсутність інноваційних наукових тем призведе до того, що вітчизняна наука може просто зупинитися у своєму розвитку і набути схоластичного характеру.

Як наслідок, описані вище недоліки правового регулювання породжують ризики поширення корупційних практик та інших проявів недобросовісності, як це визначено у пункті 3.7.5. Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, затвердженої Законом України від 20

червня 2022 р. № 2322-IX [2] (наприклад, стимулювання здобувачем потенційних членів разової спецради до написання валідних публікацій за тематикою його дослідження), а також ризики порушення академічної доброчесності, як це передбачено у пункті 1-1 частини першої статті 1 Закону України «Про вищу освіту» (написання здобувачем для потенційних членів разової спецради наукових публікацій за тематикою свого дослідження і штучне невключення здобувачем частини своїх ідей до тексту власної дисертації та свої наукових публікацій).

У цьому зв'язку простим, але ефективним вирішенням зазначеної проблеми є заміна терміну «тематика дослідження» на термін «науковий напрям у певній галузі наук» у пункті 2, а також абз. 2 п. 14 Порядку.

Окремо слід звернути увагу на зміни, які внесено до Порядку постановою КМУ від 19 травня 2023 р. № 502, а саме до абз. 3 пункту 15. З 01.01.2024р. цей пункт буде містити норму в наступній редакції: «Офіційні опоненти не можуть працювати в одному і тому ж закладі, мати спільні публікації за останні п'ять років з головою, рецензентами та науковим керівником та включаються до складу разової ради за їх письмовою згодою». Фактично дана норма у поєднанні з абз. 2 п. 14 Порядку (який описаний вище), значно ускладнює (якщо не унеможлиблює) створення разових спецрад.

Так, тенденцією останніх років у науковій сфері є активна колаборація вчених, в результаті якої видаються спільні статті, колективні монографії, енциклопедичні видання тощо. Такі проекти об'єднують десятки і сотні провідних вчених з певної галузі науки. В результаті встановленого обмеження, більша частина відомих і головне активних вчених, які й мають бути офіційними опонентами, будуть позбавлені можливості брати участь у роботі разових спецрад.

Крім зазначеного, варто звернути увагу на недоцільність запровадження фактичного скорочення терміну підготовки дисертації ступеня доктора філософії в умовах воєнного стану.

Так, відповідно до абз. 2 п. 25 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), здобувач повинен завершити роботу над дисертацією не пізніше ніж протягом дев'яти місяців до завершення нормативного строку навчання за акредитованою освітньо-науковою програмою. За чинного Порядку здобувач має повні 4+2 роки на завершення роботи над дисертацією.

Таким чином, абсолютно безпідставним і не виправданим в умовах воєнного стану є скорочення строку для написання дисертації ступеня доктора філософії.

Цим приписом створюється ситуація, за якої для аспірантів, що вступили до аспірантури до моменту оприлюднення постанови КМУ від 19 травня 2023 р. № 502 [3], суттєво змінюються (погіршуються) умови підготовки дисертації. Запровадження таких змін з 01.01.2024 року порушує принцип легітимних очікувань здобувачів наукового ступеня доктора філософії в частині термінів підготовки дисертаційного дослідження і є обмеженням їх права на освіту.

Згідно з відповідною практикою Європейського суду з прав людини, зокрема, пункт 103 Case of Saghinadze v. Georgia «очікування» є «легітимним», якщо воно ґрунтується на законодавчому положенні або правовому акті.

Очевидно, що на підставі п.п. 10 та 12 Порядку, тисячі вітчизняних здобувачів наукового ступеня доктора філософії обґрунтовано розраховували на те, що мають можливість підготувати і захистити дисертацію не тільки протягом чотирьох років навчання в аспірантурі, а й ще двох додаткових років за наявності поважних причин (наприклад, воєнного стану).

Очевидним виходом із даної ситуації є введення в дію нової редакції порядку, передбаченого постановою КМУ від 19 травня 2023 р. № 502, за умови його поширення тільки на тих аспірантів, які вступатимуть до аспірантури після 01.01.2024р. і нерозповсюдження його дії на аспірантів, які вже навчаються в аспірантурі. Адже очевидно, що аспіранти, які навчаються на 4 курсі аспірантури, не мають жодної можливості виконати вищезазначені приписи.

Зазначеними зауваженнями проблематика правового регулювання процедури атестації докторів філософії не вичерпуються. Але перелічені проблеми є найбільш гострими і значущими та потребують термінового вирішення.

Література:

1. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

2. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2322-20> (дата звернення: 30.11.2023).

3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів Постанова Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 р. № 502. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502-2023-%D0%BF#Text>
звернення: 30.11.2023).

(дата

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-381-1-6>

**PERSPECTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF STRATEGIC
AND CRITICAL MINERAL RAW MATERIALS' BASE OF
UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION**

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОЇ
ТА КРИТИЧНОЇ МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННОЇ БАЗИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Nikitenko Ihor Sviatoslavovych

*Doctor of Geology, Associate
Professor,
Vice-Rector for Research
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine*

Нікітенко Ігор Святославович

*доктор геологічних наук, доцент,
проректор з наукової роботи
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

Європейська інтеграція України, окрім приведення у відповідність законодавчих норм та запровадження необхідних реформ, потребуватиме у найближчому майбутньому також вирішення питань розвитку спільного ринку стратегічної та критичної мінеральної сировини. У 2021 році між Україною та Європейським Союзом було укладено «Меморандум про стратегічне партнерство щодо критичної сировини». Однак, попри порозуміння з обох сторін, географічну близькість, логістичну зручність та наявність дефіцитних для Європи видів мінеральної сировини, сьогодні Україна займає далеко не перші позиції у постачанні до країн ЄС навіть тих видів сировини, за запасами яких вона займає перші позиції у світі.

Сьогодні в Україні виділяється 37 видів стратегічної сировини, визначених Рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 16 липня 2021 року «Про стимулювання пошуку, видобутку та збагачення корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави», до яких входять 33 види металічних руд та 4 види нерудних корисних копалин [1, Перелік]. У Європейському Союзі визначаються види стратегічної та критичної сировини, які часто співпадають. Що три роки Єврокомісією видається звіт з дослідження критичної сировини для ЄС, у якому